

Новый взгляд. Международный научный вестник. – 2013. – № 1. – С. 164–173.

7. Данилович-Кропивницька М.Л. Якісні підходи до оцінювання кластерів на основі теорії переваг регіональної конкуренції / М.Л. Данилович-Кропивницька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 69.1 – С. 149–155.

8. Магретта Дж. Ключевые идеи. Майкл Портер / Дж. Магретта. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 272 с.

9. Калужный В.В. Модель экономического роста на основе схемы расширенного воспроизводства / В.В. Калужный // Экономическая кибернетика. Междунар. научн. журнал. – 2004. – № 3–4 (27–28). – С. 55–68.

10. Хекшер Э.Ф. Влияние внешней торговли на распределение дохода / Э.Ф. Хекшер // Вехи экономической мысли. Т.6. : Международная экономика / А.П. Киреев. – М. : ТЕИС, 2006. – С. 154–173.

11. Самуэльсон П. Цены факторов производства и товаров в состоянии общественного равновесия / П. Самуэльсон // Вехи экономической мысли. Т.6 : Международная экономика / А.П. Киреев. – М. : ТЕИС, 2006. – С. 391–409.

12. Рыбчинский Т. Начальный запас факторов и относительные цены товаров / Т. Рыбчинский // Вехи экономической мысли. Т.6 : Международная экономика / А.П. Киреев. – М. : ТЕИС, 2006. – С. 231–235.

13. Хэмберг Д. Ранняя теория роста: модели Домара и Харрода / Д. Хэмберг ; ред.: В.С. Афанасьева, Р.М. Энтова // Современная экономическая мысль. Серия: Экономическая мысль Запада. – М. : Прогресс, 1981. – 816 с.

14. Нуреев Р.М. Экономика развития: модели становления рыночной экономики : [учебник] / Р.М. Нуреев. – М. : Норма, 2008. – 367 с.

15. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – М. : Дело Лтд, 1994. – 676 с.

ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ BRANCH FEATURES UKRAINE ECONOMY'S COMPETITIVE EDGE

У статті визначено тенденції змін галузевої структури, що впливають на конкурентоспроможність економіки України. Розглянуто динаміку показників галузевих пропорцій вітчизняної економіки. Здійснено порівняльний аналіз галузевої структури економіки України та країн «Великої сімки». Визначено найменш матеріалоємні та найбільш прибуткові галузі вітчизняної економіки. Проаналізовано структуру товарного експорту. Розраховано швидкість галузевих структурних змін.

Ключові слова: галузева структура економіки, конкурентоспроможність, матеріалоємність, товарна структура експорту, швидкість галузевих структурних змін.

В статье выявлены тенденции изменения отраслевой структуры, которые воздействуют на конкурентоспособность экономики Украины. Рассмотрена динамика показателей отраслевых пропорций отечественной экономики. Осуществлен сравнительный анализ отраслевой структуры экономики Украины и стран «Большой

семерки». Определены наиболее материалоемкие и наиболее прибыльные отрасли отечественной экономики. Проанализирована структура товарного экспорта. Рассчитана скорость отраслевых структурных изменений.

Ключевые слова: отраслевая структура экономики, конкурентоспособность, материалоемкость, товарная структура экспорта, скорость отраслевых структурных изменений.

In the article tendencies of changes in industry structure, which affect the competitiveness of the Ukrainian economy. The dynamics of indicators of sectoral proportions of the national economy. The comparative analysis of the sectoral structure of the economy of Ukraine and the countries of the "Big Seven". It identified the most material-and the most profitable sectors of the domestic economy. The structure of merchandise exports. It calculates the rate of industrial structural changes.

Key words: branch structure of the economy, competitiveness, material consumption, export structure, rate of industrial structural changes.

УДК 330.341

Чайка Ю.М.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та маркетингу
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність національної економіки значною мірою залежить від структурних особливостей розвитку економіки, перш за все – галузевих. Аналіз галузевої структури дасть змогу виявити, які тенденції сприяють підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної економіки, а які її стримують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структурні особливості економіки України, шляхи та перспективи її подальшого розвитку досліджуються О. Амошою, В. Геєцем, Ю. Кіндзерським, Л. Федуловою та іншими вітчизняними науков-

цями [1; 3; 5; 7]. Високо оцінюючи значну кількість науково обґрунтованих пропозицій щодо різних аспектів структурної перебудови економіки України, вважаємо за потрібне оцінити, наскільки зміни галузевої структури України відповідають загальносвітовим тенденціям, завданням, що стоять перед вітчизняною економікою сьогодні, та сприятимуть підвищенню її конкурентоспроможності на світових ринках.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення тенденцій галузевих трансформацій економіки України, що відбулися упродовж останніх

років та впливають на конкурентоспроможність вітчизняної економіки. Для цього буде здійснено порівняльний аналіз галузевої структури вітчизняної економіки з пропорціями країн «Великої сімки», буде розглянуто показники матеріалоємності та прибутковості галузей, розраховано швидкість структурних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Галузева структура характеризує пропорції суб'єктів господарювання залежно від основного виду діяльності. Її аналіз надасть можливість виявити найбільш конкурентоспроможні галузі, порівняти галузеві пріоритети вітчизняної економіки та загальносвітові тенденції розвитку економіки.

Визначаючи особливості галузевого розвитку економіки України, розглянемо зміну питомої ваги основних видів діяльності упродовж останніх чотирнадцяти років (табл. 1).

Упродовж 2001–2014 рр. відбулося суттєве скорочення переробної промисловості на 5,7%, сільського господарства – на 4,6%, транспорту і зв'язку – на 2,5%, виробництва й розподілення електроенергії, газу та води – на 2,5%. Проте зросла питома вага торгівлі, ремонту автомобілів і побутових виробів на 4,5%, фінансової діяльності – на 2,2% та державного управління – на 1,6%.

Скорочення питомої ваги сільського господарства, зростання сфери фінансової діяльності сприяють формуванню структури, подібної до структури розвинених країн (рис. 1).

Шестисекторна структура, розроблена Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), свідчить про те, що в Україні занадто висока питома вага сільського господарства,

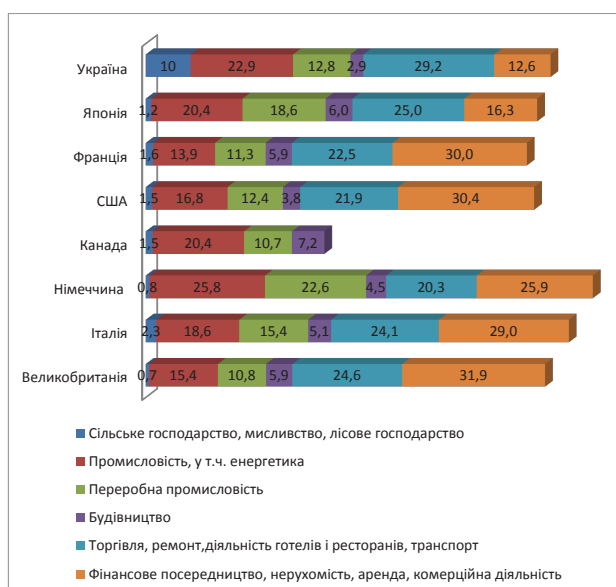

Рис. 1. Шестисекторна структура України і країн «Великої сімки», 2014 р. [6]

низька – фінансової діяльності, дуже висока – торгівлі діяльності готелів та ресторанів.

Порівняльний аналіз трисекторної структури економіки України та країн «Великої сімки» демонструє суттєве відставання у 12% сектора послуг вітчизняної економіки та перебільшення на 12% сектора сільського господарства (рис. 2).

Таку тенденцію можна розглядати як перспективу для розвитку країни з родючими землями та пасовищами для скота. Але взагалі вона не відповідає загальносвітовим закономірностям, бо активний розвиток сільського господарства та промисловості свідчить про недостатньо розвинений

Таблиця 1

Структура валової доданої вартості основних видів економічної діяльності України

Роки	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2001
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	16,3	12,1	10,4	7,5	8,3	8,4	9,5	9,1	10	11,7	-4,6
Добувна промисловість	4,7	4,5	4,6	5,0	5,1	6,7	7,6	6,7	6,3	5,7	1,0
Переробна промисловість	19,7	20,7	22,4	22,6	17,8	15,0	13,8	14,3	12,8	14,0	-5,7
Виробництво та розподілення електроенергії газу та води	6,2	5,1	3,9	3,7	4,0	4,0	4,2	4,2	3,8	3,7	-2,5
Будівництво	4,1	4,3	4,2	4,8	2,7	3,7	3,5	3,2	2,9	2,7	-1,4
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	12,4	13,2	14,4	15,0	16,3	16,2	17,2	16,6	16,5	16,9	4,5
Діяльність готелів та ресторанів	0,7	0,7	0,6	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7	0,0
Діяльність транспорту та зв'язку	13,6	14,6	12,2	11,0	12,2	12,5	12,6	11,7	11,9	11,1	-2,5
Фінансова діяльність	2,9	3,9	5,1	6,7	8,4	6,4	5,2	5,0	5,2	5,1	2,2
Операції з нерухомим майном	7,0	7,0	7,9	10,0	12,0	6,1	6,2	6,9	7,4	7,2	0,2
Державне управління	4,1	4,2	5,3	5,3	5,9	5,2	4,8	4,9	5,3	5,7	1,6
Освіта	5,0	5,7	5,4	5,2	6,2	5,6	5,3	5,9	6,1	5,5	0,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,3	3,8	3,6	3,6	4,3	4,0	3,7	4,1	3,8	3,4	0,1
Надання інших послуг	-0,1	0,1	0,0	-1,4	-4,2	5,6	5,5	6,6	7,2	6,6	6,7

Джерело: розраховано згідно з даними Державної служби статистики [4]

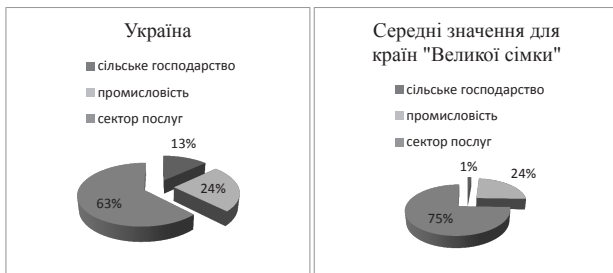

Рис. 2. Трисекторна структура України та країн «Великої сімки», 2015 р. [2]

сектор послуг, розвиток якого є однією з характерних рис постіндустріального суспільства та якісного розвитку економіки.

Галузь будемо розглядати як конкурентоспроможну за умов, що вона має низьку матеріалоємність, її продукція користується попитом на вну-

трішньому та світовому ринках, що сприяє високій прибутковості.

Оцінити матеріалоємність та прибутковість галузі дає змогу аналіз видів економічної діяльності за стадіями відтворення (табл. 2). На стадії виробництва розрахована питома вага проміжного споживання та валової доданої вартості дає змогу визначити найбільш витратоємні галузі в Україні. Згідно з даними Національних рахунків такими є переробна промисловість, проміжне споживання якої складає 80,11%, будівництво (77,31%), сфера постачання електроенергії, газу, пари (69,79%), водопостачання та каналізація (69,16%). Найбільша частка валової доданої вартості створюється в таких галузях, як освіта (71,56%), операції з нерухомим майном (70,89%), державне управління й оборона (67,19%).

Таблиця 2

Галузева структура за стадіями відтворення

Види діяльності	Проміжне споживання	Валова додана вартість	Оплата праці	Податки, пов'язані з виробництвом	Субсидії, пов'язані з виробництвом	Валовий прибуток, змішаний дохід
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	57,73	42,27	19,407	1,017	-0,177	79,753
Добувна промисловість	49,34	50,66	43,890	1,922	-11,522	65,709
Переробна промисловість	80,11	19,89	63,711	3,225	-0,110	33,174
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	69,79	30,21	65,987	3,415	-20,180	50,778
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	69,16	30,84	92,731	1,893	-19,099	24,475
Будівництво	77,31	22,69	56,942	3,368	-0,119	39,809
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	47,24	52,76	43,971	1,896	0,000	54,133
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	53,57	46,43	61,553	1,827	-0,768	37,389
Тимчасове розміщування й організація харчування	53,69	46,31	59,021	4,301	0,000	36,678
Інформація та телекомунікації	49,84	50,16	45,662	4,651	-1,432	51,119
Фінансова та страхова діяльність	39,57	60,43	46,363	1,979	0,000	51,658
Операції з нерухомим майном	29,11	70,89	19,404	0,700	-2,957	82,853
Професійна, наукова та технічна діяльність	48,89	51,11	64,395	2,834	0,000	32,771
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	49,74	50,26	75,306	4,263	0,000	20,431
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	32,81	67,19	92,134	0,116	0,000	7,750
Освіта	28,44	71,56	90,786	0,141	0,000	9,073
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	35,54	64,46	84,902	0,806	-0,400	14,692
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	35,52	64,48	80,331	1,232	-17,384	35,821
Надання інших видів послуг	32,31	67,69	46,963	3,429	0,000	49,607
Усього	58,77	41,23	53,152	1,944	-1,944	46,848

Джерело: розраховано згідно з даними Державної служби статистики [4]

Питома вага витратоємних видів економічної діяльності, таких як переробна промисловість, будівництво, виробництво, розподілення електроенергії, газу та води, скоротилася на 5,7%; 1,4; та 2,5% відповідно, що робить економіку більш конкурентоспроможною. Також зростають частки галузей з високою питоною вагою валової доданої вартості. Питома вага освіти зросла на 0,5%, операцій з нерухомим майном – на 0,2%, державного управління й оборони – на 1,6%.

Найбільш прибутковими є такі види, як операції з нерухомим майном, питома вага прибутків яких склала 82,85%, операції для сільського господарства (79,75%), операції добувної промисловості (65,71%). Найменш прибутковими є державне управління і оборона, валовий прибуток якого складає 0,12%, освіта (0,14%), операції з нерухомим майном (0,70%), охорона здоров'я (0,81%).

Найбільше субсидій держава виділяє у сферах постачання електроенергії (20,18%), водопостачання і каналізації (19,10%), мистецтва, спорту та розваг (17,38%).

Найбільшу частку податків від валової доданої вартості сплачують сфери інформації та телекомунікації (4,65%), тимчасового розміщування й організації харчування (4,30%), будівництва (3,37%), постачання електроенергії, газу й пари (3,42%).

Велика частка валової доданої вартості йде на сплату заробітних плат в найменш прибуткових видах діяльності, таких як водопостачання та каналізація (92,73%), державне управління й оборона (92,13%), освіта (71,56%), мистецтво, спорт, розваги (64,48%), охорона здоров'я (64,46%).

Порівняльний аналіз товарної структури експорту та імпорту України та країн «Великої сімки» здійснено за період відносної стабілізації вітчизняної економіки, а також за умови відсутності полі-

тичних і соціальних катаклізмів та воєнних дій на території нашої держави (табл. 3).

У структурі експорту розвинених країн слід відзначити високу питому вагу кінцевої продукції з високим рівнем доданої вартості та технологічності. Так, на виробництво машин, обладнання та транспортних засобів припадає 43,2% від загального експорту. На відміну від країн Західної Європи, США, Канади та Японії в експорті України й досі переважають сировина та напівфабрикати, а частка товарів кінцевого призначення залишається незначною. Вироби металопродукції забезпечують 27,8% вітчизняного експорту, а продовольчих товарів – 24,9%. Сировинна спрямованість економіки України приводить до значної залежності вітчизняного експорту від міжнародних ринків та загальносвітової кон'юнктури.

Наскільки вітчизняна економіка пристосовується до змін на внутрішньому та зовнішніх ринках, ми можемо судити з аналізу швидкості структурних змін (рис. 3).

Рис. 3. Швидкість галузевих структурних змін економіки України

з 2001 р. найбільші структурні зміни відбулися в Україні в 2009–2010 рр. У період кризи найменш пристосовані до ринкових відносин галузі зменшили свою частку. Такими галузями стали переробна промисловість, яка упродовж 2007–2010 рр. зменшила свою питому вагу на 7,5%, операції з нерухомістю, які зменшились на 3,9%, сфера

Таблиця 3

Товарна структура України та країн «Великої сімки», 2013 р.

Види діяльності	Країни «Великої сімки»		Україна	
	Експорт, %	Імпорт, %	Експорт, %	Імпорт, %
Продовольчі товари	7,03	7,74	24,90	9,30
Інша сільськогосподарська продукція	0,81	1,13	2,00	1,40
Мінеральна сировина	0,54	1,19	7,30	1,50
Паливо та електроенергія	8,69	18,00	4,50	27,60
Хімічна продукція	15,57	13,86	8,10	16,90
Лісопаперові товари	2,24	2,19	3,50	2,90
Продукція легкої промисловості та сировина для неї	3,91	6,29	1,80	4,50
Вироби з каменю, кераміки, скла	1,03	0,91	0,90	1,50
Металопродукція	7,33	6,30	27,80	6,50
Машини та обладнання	26,53	24,27	11,50	17,60
Транспортні засоби	16,67	11,19	5,30	7,60
Товари широкого вжитку	2,00	2,91	1,30	1,30
Інші товари	5,41	2,86	0,20	0,90
Некласифіковані товари	2,26	1,19	0,90	0,50

Джерело: складено згідно з даними статистичного збірника [8]

будівництва, яка зменшилась на 1,1%. Проте зросла питома вага добувної промисловості на 1,7%, діяльності транспорту та зв'язку – на 1,5%, торгівлі ремонту автомобілів – на 1,2%. З 2010 р. швидкість структурних змін зменшилася, що свідчить про відсутність суттєвих змін в економіці.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, в Україні відбуваються галузеві структурні зміни, які дають змогу їй стати більш подібною до структури країн «Великої сімки», що позитивно впливає на підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Скорочується питома вага сільського господарства і промисловості, проте зростають галузі сектору послуг, такі як торгівля та фінансова діяльність.

Зменшується питома вага галузей, які мають високий рівень матеріалоємності, серед яких слід назвати переробну промисловість, будівництво, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води. Зростає питома вага галузей з високою часткою валової доданої вартості, таких як освіта, операції з нерухомим майном, державне управління й оборона. Зростає питома вага найбільш прибуткових галузей, таких як операції з нерухомим майном, добувна промисловість. Зазначене сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

У структурі товарного експорту переважають сировинні галузі та напівфабрикати, такі як вироби металопродукції та продовольчі товари, що робить її неконкурентоспроможною на світових ринках і залежною від змін ринкової кон'юнктури.

Негативно впливає на конкурентоспроможність вітчизняної економіки зменшення швидкості структурних змін, що вказує на уповільнення трансформаційних процесів вітчизняної структури економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України / [О. Амоша, С. Аптекарь, М. Білопольський, С. Юрій, Б. Андрушків]. – Донецьк, 2011. – 846 с.
2. ВВП та його структура // Central intelligence agency [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2012.html>.
3. Структурні зміни та економічний розвиток України / [В. Геєць, Л. Шинкарук, Т. Артьомова]. – К. : Експрес, 2011. – 696 с.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
5. Кіндзерський Ю. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації / Ю. Кіндзерський. – К., 2013. – 536 с.
6. Офіційний сайт організації економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stats.oecd.org>.
7. Федулова Л. Технологічна модернізація промисловості України / Л. Федулова. – К., 2008. – 472 с.
8. Хохлов А. Справочные материалы по географии мирового хозяйства : статистический сборник / А. Хохлов. – 2015 (выпуск первый). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vlant-consult.ru>.

ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

WAYS TO IMPROVE THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

В статье обосновано, что пренебрежение сложившимся в стране положением может привести к катастрофическим последствиям: окончательному разрушению внутреннего производства, банкротству предприятий, подрыву системы жизнеобеспечения нации и в результате – потере суверенитета, то есть полной зависимости от других стран. В связи с этим в статье проанализировано существующее положение, сделаны рекомендации относительно формирования системы экономической безопасности страны.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система экономической безопасности страны, национальная экономическая безопасность, риски.

У статті обґрунтовано, що нехтування сформованим в країні становищем може призвести до катастрофічних наслідків: остаточного руйнування внутрішнього виробництва, банкрутства підприємств,

підриву системи життєзабезпечення нації і в результаті – втраті суверенітету, тобто повної залежності від інших країн. У зв'язку з цим у статті проаналізовано наявний стан, зроблені рекомендації щодо формування системи економічної безпеки країни.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки країни, національна економічна безпека, ризики.

The article substantiates that the neglect of the situation prevailing in the country may lead to disastrous consequences: the final destruction of the domestic production, the bankruptcy of enterprises, undermining the nation's life-support system and as a result – the loss of sovereignty that is completely dependent on other countries. In this regard, the article analyzes the current situation and made recommendations on the formation of economic security of the country.

Key words: economic security, economic security of the country, national economic security, risks.

УДК 330.131.7

Чередниченко А.Ю.

к.э.н., доцент, докторант кафедры экономики и управления производственным и коммерческим бизнесом
Украинская государственная академия железнодорожного транспорта